

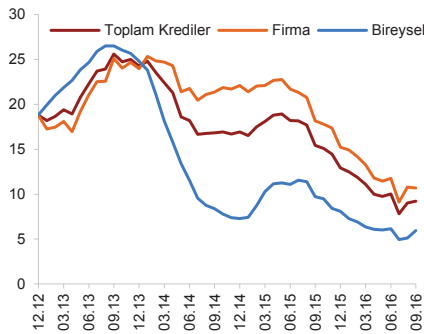
III. Finansal Kesim

Bireysel krediler kredi talebini artıran faiz gelişmeleri, destekleyici maliye politikaları ve makroihtiyati önlemlerdeki genişlemeler sayesinde uzun süren bir yavaşlama döneminden sonra toparlanma eğilimi sergilemektedir. Ticari kredilerde kredi maliyetleri ile iktisadi faaliyet ve yatırımların zayıf seyri talebi kısıtlayıcı olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde bankaların genel makroekonomi ve kredi riskine dair değerlendirmeleri kredi arzını kısıtlayan bir etken olmuştur. Kredi büyümesinin toparlanmaya başlaması ile TGA oranları görece sabit seviyelerde seyretmektedir. Alınan destekleyici önlemlerin etkileriyle önümüzdeki dönemde kredi büyümesinde ılımlı toparlanma eğiliminin devam etmesi beklenmektedir.

Kredi büyüme oranlarındaki ivme kaybı yavaşlayarak devam etmektedir.

Grafik III.1.1

Yıllık Kredi Büyümesi
(KEA, Yüzde)

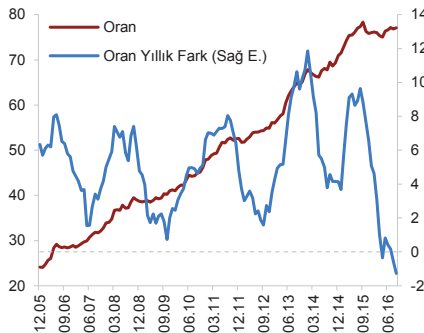

Not: Döviz endeksli krediler YP kredilere dahil edilmiş, YP meblağları dolar ve euro sepeti kullanılarak kur etkisinden arındırılmıştır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Grafik III.1.2

Kredi/GSYİH Oranı
(Yüzde)

Not: Oran aylık stok kredinin yine aylık bazda hesaplanan son bir yıllık toplam GSYİH'deki payı olarak hesaplanmaktadır.

Kaynak: TCMB,TÜİK (Son Veri: 09.16)

Bankaların yurt dışı kaynak kullanımı yatay seyretmekte olup, küresel likidite şoklarına karşı likidite tamponları yeterli düzeydedir. Dış borç miktarı yatay seyretmekle birlikte uygulamadaki tedbirlerin de katkısıyla vade kompozisyonu uzun vadeler lehine değişmiş ve bu sayede bankacılık sektörünün uluslararası piyasalarda yaşanabilecek olası oynaklıklara karşı dayanıklılığı artmaya devam etmiştir.

Sektörün özkaynakları kârlılığın toparlanmasıyla güçlenmiş ve ılımlı kredi büyümesi ile birlikte sermaye yeterlilik oranlarını yükseltmiştir. Kârlılıktaki artışta, net faiz gelirlerindeki iyileşme temel belirleyici olurken faiz dışı giderlerdeki azalış, özellikle kredi kompozisyonlarındaki görece değişime bağlı olarak genel karşılık giderlerindeki oransal düşme ve operasyonel giderlerdeki iyileşme de bu gelişmede etkili olmuştur. Ayrıca, menkul kıymet, kambiyo ve türev işlemler bileşkesinde geçmiş dönemlerde kaydedilen kaybın azalması da yine kârlılık artışına katkı vermiştir.

III.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

2015 yılı son çeyreğinden itibaren belirgin şekilde yavaşlayan kredi büyüme oranları, 2016 yılı Eylül ayına kadar bu eğilimini sürdürmüştür. Ancak, Eylül ayından itibaren firmalar kesimine açılan

kredilerin büyüme hızındaki yataylaşma ve bireysel kredilerde gözlenen canlanma ile kredi büyüme hızı toparlanmaya başlamıştır. Bireysel kredilerdeki canlanma, özellikle konut kredilerinde olmak üzere bireysel kredi faizlerinde meydana gelen düşüş ve bireysel kredilere uygulanan makroihtiyati tedbirlerin gevşetilmesine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Kredi büyüme hızının son altı ayda nominal GSYİH büyüme hızına yakın seviyelerde gerçekleşmesi neticesinde Kredi/GSYİH oranı son bir yıllık dönemde yüzde 75-80 aralığındaki yatay seyrini sürdürmüştür (Grafik III.1.1 ve Grafik III.1.2). Bankacılık sisteminin yıllık net kredi kullanımının GSYİH'ye oranı düşmeye devam etmiştir (Grafik III.1.3).

Kredi büyüme oranlarında son bir yıllık dönemde kaydedilen yavaşlamaya rağmen bankalarca finans dışı kesime sağlanan kredinin GSYİH'ye oranı emsal gelişmekte olan ülkelere kıyasla görece yüksek seyretmektedir (Grafik III.1.4).

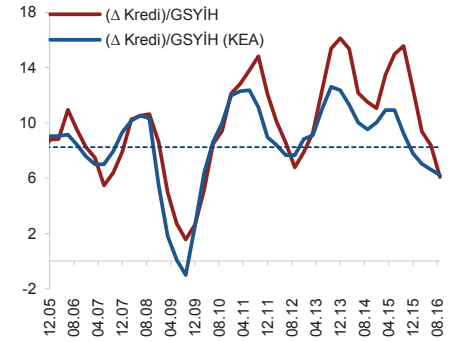
Son altı aylık dönemde banka kredilerinde gözlenen yavaşlamada, arz ve talep taraflı dinamikler etkili olmuştur. Talep tarafında kredi faiz oranlarının seviyesi, ekonomik faaliyetteki yavaşlama ve yatırım talebindeki durgunluk rol oynarken arz tarafında bankaların kredi riskine bağlı olarak kredi standartlarını sıkılaştırması ana etkenlerdir. Öte yandan yukarıda da değinildiği üzere son iki aylık dönemde kredi büyüme hızındaki toparlanmada kredi faiz oranlarındaki düşüş, makroihtiyati politikalarda yapılan destekleyici yöndeki değişiklikler ve mali politika teşvikleri etkili olmuştur. Anılan etmenlerin kredi talebi ve hacmi üzerindeki olumlu etkisinin bir müddet daha süreceği öngörülmektedir.

III.1.1 Firma Kredileri

Firma kredileri son bir yıllık dönemde TL firma kredilerindeki dinamiklere bağlı olarak yavaşlamıştır. Kur etkisinden arındırılmış büyüme oranı Eylül ayında yüzde 10,7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.1.1). TL firma kredileri büyüme oranlarında 2016 yılının ikinci çeyreğinde tüm ölçeklerde kaydedilen ivme kaybı yılın üçüncü çeyreğinde (ölçeklere göre derecesi önemli ölçüde değişmekle birlikte) bir miktar yavaşlamıştır (Grafik III.1.5). 2016 yılı Eylül ayı itibarıyla TL firma kredilerinin büyüme hızı Ağustos ayına göre yatay seyrederek nominal milli gelir artışının üzerinde, yüzde 12,3 olarak

Grafik III.1.3

Kredi Farkının GSYİH'ye Oranı
(Yüzde)

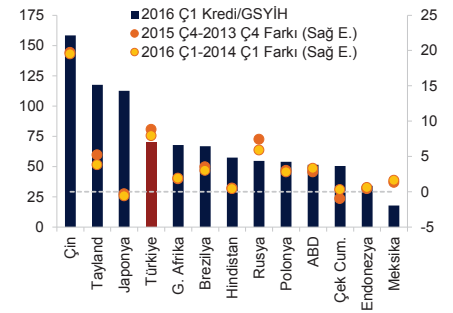
Not: Kredi değişimi yıllık olarak hesaplanmakta ve değer akım GSYİH'ye oranlanmaktadır. Fırmaların YP kredileri hesaplanırken Euro, ABD doları ve diğer para birimlerinden YP kredi stoku üç aylık farkı alınarak çeyreklik akım YP kredi varlığı hesaplanmıştır. Üç aylık kredi farkları ilgili çeyreğe dair ortalama ABD doları ve euro TCMB döviz alış kurundan TL'ye çevilerek kur etkisinden arındırılmıştır. 4 çeyreklik TL kredi tutarı ve kur etkisinden arındırılmış YP kredi tutarı toplanarak toplam kur etkisinden arındırılmış yıllık kredi stok farkı hesaplanmıştır. Dövizle endeksli krediler YP kredilere dahil edilmiştir. KEA oranının uzun dönem ortalaması kesikli çizgilerle gösterilmiştir.

Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 09.16)

Kredi büyüme hızı son dönemdeki düşüşe rağmen uluslararası karşılaştırmalarda görece yüksek seyretmektedir.

Grafik III.1.4

Karşılaştırmalı Kredi/GSYİH Oranı ve Değişimi
(Yüzde, Puan)

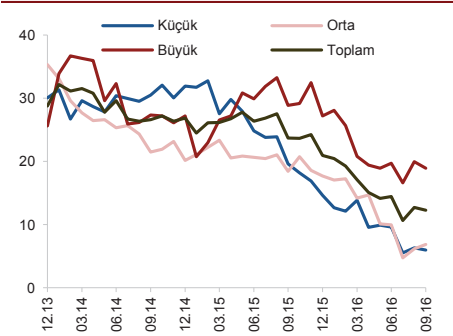
Not: Veri bankalar tarafından finans dışı kesime verilen tüm kredileri kapsar, ve güncel son veri tarihi 2016 yılı 1. Çeyreğidir. Farklar için sıfır hattı kesikli çizgiyle gösterilmiştir. İki yıllık farklar gösterilen yılları birinci ve son çeyrekleri üzerinden hesaplanmıştır.

Kaynak: BIS (Son Veri: 03.16)

TL firma kredileri tüm ölçeklerde ivme kaybetmeye devam ederken...

Grafik III.1.5

Firma Ölçeğine Göre TL Firma Kredileri Yıllık Büyüme Oranları (Yüzde)

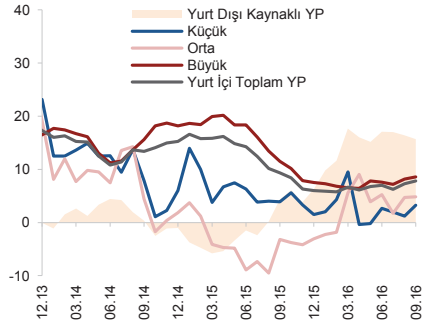
Not: TL Dövizle Endeksli krediler hariç tutulmuştur. Mikro ve küçük ölçekli firma kredileri küçük ölçek başlığı altında birlikte raporlanmıştır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

...Yurt içi kaynaklı YP krediler yatay seyrini sürdürmüştür.

Grafik III.1.6

Firma Ölçeğine Göre YP Firma Kredileri Yıllık Büyüme Oranları (KEA, Yüzde)

Not: Yurt dışı kaynaklı YP kredi büyümesi finansal kesim dışındaki firmaların, yerleşik bankaların yurt dışı şube ve işbirlikleri hariç tutularak, yurt dışı özel alıcılara olan kredi ve borçlanma aracı yükümlülüklerinin ABD doları değerleri üzerinden hesaplanmıştır. Dövizle endeksli krediler ölçek bazında ve yurt içi toplam YP kredilere dahil edilmiştir. Mikro ve küçük ölçekli firma kredileri küçük ölçek başlığı altında birlikte raporlanmıştır.

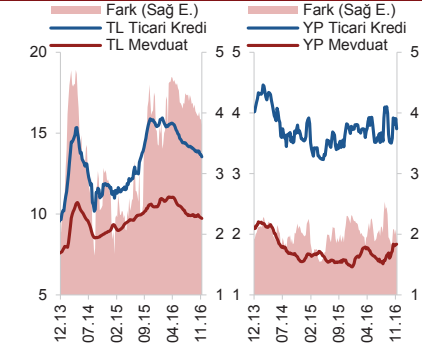
Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

gerçekleşmiştir. YP kredilerin seyrinde, ilgili kredi türünün hacimsel olarak yüzde 80'ini kullanan büyük firmalar belirleyici olmuştur. Toplam YP kredilerin büyüme hızı yatay bir seyir izlemekle birlikte orta ve daha küçük ölçekli işletmelere açılan kredilerin büyüme hızı oynaklığını sürdürmüş ancak yılın üçüncü çeyreği itibarıyla pozitif bölgede kalmıştır (Grafik III.1.6).

Firmalar kesiminin yurt dışından kullandığı YP kredilerin, yurt içinden kullanılan kredilere göre daha canlı bir seyir izlemesi dikkat çekicidir (Bölüm II.2). Bu durumun büyük tutarlı ve uzun vadeli finansman gerektiren KÖİ yatırımlarının finansmanında çok uluslu kuruluşların ve yurt dışı özel bankaların doğrudan yer almasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir (Bakınız Kutu II.2.İ).

Grafik III.1.7

Firma Kredileri Faiz Oranları ve Farkları (4 haftalık hareketli ortalama, Yüzde)

Not: KMH ve KK hesapları ve Temmuz 2015'ten itibaren sıfır faizli krediler hariç tutulmuştur.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 11.11.16)

Kredi büyüme oranlarında son bir senedir görülen ivme kaybının kredi riskine bağlı olarak banka kredi standartlarındaki sıkılaştırmadan ve yatırım iştahındaki zayıflıktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir. TCMB'nin Mart-Eylül döneminde gerçekleştirdiği politika faizi indirimlerinin kredi faizlerini düşürmesine ek olarak kamu maliyesinin ekonomik aktiviteyi destekleyici duruşunun TL kredi büyümesini olumlu etkileyeceği öngörülmektedir (Grafik III.1.7). Geçtiğimiz dönemde özellikle KOBİ'ler için artırılan destek ve teşvik programlarının önümüzdeki dönemlerde TL kredi talebinde toparlanma sağlanmasına destek vermesi beklenmektedir.

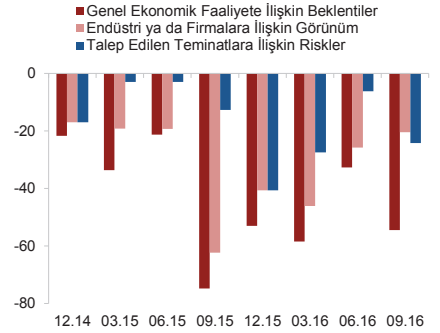
Kredi faizlerindeki gelişmeler, bankaların kredi riski fiyatlamalarını yansıtmaları ve talep dinamiklerine etkisi bakımından önem arz etmektedir. TL kredi-mevduat makasında 2015 yılı başından itibaren, firma kredilerindeki TGA oranı artışına koşut olarak gerçekleşen açılma, kredi fiyatlamalarında kredi riskinin önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir. Kredi riski primindeki artışın yanı sıra bu dönemde mevduat faizlerinin mevduat yarışından kaynaklı olarak yükselmesi (Bakınız Özel Konu IV.1) de TL kredi maliyetlerini kayda değer biçimde yukarı çekmiştir. Banka Kredileri Eğilim Anketi, ikinci çeyrekte artırılan ortalama kredi kâr marjları ile sıkılaştıran faiz koşullarının üçüncü çeyrekte de devam ettiğini raporlamaktadır. Bu durum TL kredi-mevduat makasındaki artışların, kredi riski kaynaklı olduğunu teyit eder niteliktedir. TGA oranlarının daha düşük seviyelerde seyrettiği YP kredilerde ise aynı dönemde, daha sınırlı

olmak suretiyle, mevduatlarda gözlenen yarışın etkisiyle yükselen DTH faizlerinin kredi faizlerini de bir miktar hareketlendirdiği gözlenmiştir.

Banka Kredileri Eğilim Anketi geçtiğimiz son çeyrekte firma kredileri büyümesindeki gelişmelerde arz yönlü etmenlerin önemini teyit etmektedir. Genel ekonomik faaliyet beklentileri ve kredi teminatlarına ait riskler son iki yıldır olduğu gibi 2016 yılı üçüncü çeyreğinde de arz sıkılaştırıcı bir rol oynamıştır (Grafik III.1.8). Bankalar kredilere uyguladıkları standartların özellikle KOBİ kredilerinde daha belirgin olmak üzere tüm firma ölçeklerinde, uzun vadeli kredilerde ve YP cinsinden olan kredilerde sıklaştığını bildirmiştir. Standartlarda görülen bu sıkılaştırmanın bankaların genel ekonomik görünümüne dayalı olarak oluşturdukları risk algılarıyla aktif kalitelerini korumak için attıkları bir adım olduğu değerlendirilmektedir. Maliye politikası teşvikleri ve bireysel kredilerdeki artışın da etkisiyle ekonomik faaliyette görülebilecek canlanmanın standartların gevşemesinde rol oynaması muhtemel görülmektedir.

Ticari kredi büyüme oranlarında talebi etkileyen faktörler arasında kredi maliyetleriyle genel ekonomik talep ve görünüm öne çıkmaktadır. Anket, firmalara açılan kredilerin gelişiminde arz yanlı faktörlerin yanı sıra, kredi talebine ilişkin dinamiklerin de etkili olduğunu teyit etmektedir (Grafik III.1.9). Ankete göre firmalar, milli hesap istatistiklerinin de ima ettiği üzere, yatırım amaçlı kredi taleplerini ciddi şekilde kıstımlar; talep ise büyük ölçüde var olan borçların yeniden yapılandırılması amacıyla devam etmiştir. Bu gelişme Bölüm II.2'de bahsedildiği üzere reel sektör firmalarının artan finansal borçluluk oranları ile desteklense de firma kredilerinin uzayan vadeleri ve faiz karşılama oranlarının sabit seyri dikkat çekicidir. İşletme sermayesi ve stok finansmanı kredi talebini artıran ikincil etmenler olarak öne çıkmıştır. Ekonomik faaliyetin yavaşladığı dönemlerde zayıflayan nakit akımlarına bağlı olarak bu etmenin kredi talebini artırdığı hem tarihsel verilerle hem de teorik olarak bilinmektedir. Firmaların nakit ihtiyaçlarının diğer bir yansıması da bankaların peşin alımlarda gösterilen iskonto ve kolaylıkların son dönemde firma kredilerinde talep artırıcı bir neden olduğunu belirtmiş olmasıdır.

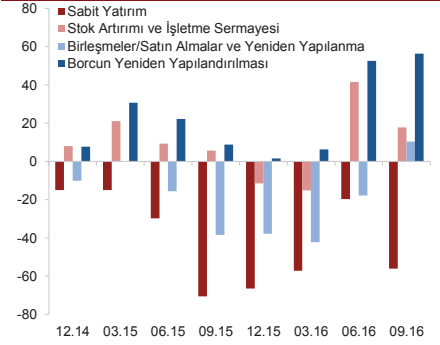
Grafik III.1.8

Firma Kredi Arzına Etki Eden Faktörler
(Net Yüzde Değişim)

Not: Üç ayda bir yapılan ankette bankalar tüm kalemleri hemen bir önceki döneme kıyasla raporlamaktadır. Sıfır bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviyedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

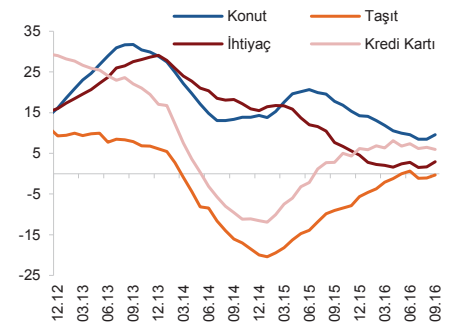
Grafik III.1.9

Firma Kredi Talebine Etki Eden Faktörler
(Net Yüzde Değişim)

Not: Üç ayda bir yapılan ankette bankalar tüm kalemleri hemen bir önceki döneme kıyasla raporlamaktadır. Sıfır bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviyedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

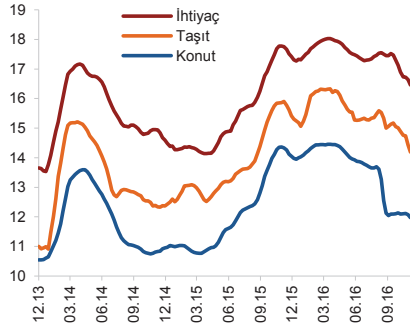
Grafik III.1.10

Bireysel Kredi Yıllık Büyüme Oranları
(Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

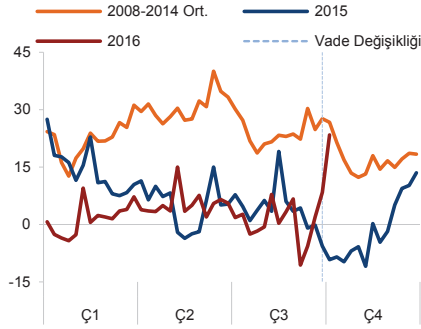
III.1.2 Bireysel Krediler

Grafik III.1.11

Bireysel Kredi Faiz Oranları
(4 Haftalık HO, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 11.11.16)

Grafik III.1.12

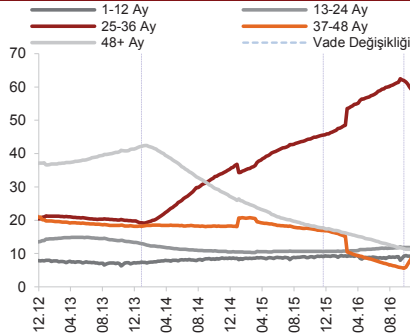
İhtiyaç Kredisi Haftalık Büyüme Oranları
(4 Haftalık HO, Yıllıklandırılmış Yüzde)

Not: Vade değişikliği yürürlüğe girdiği haftayı kapsayacak şekilde resmedilmiştir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 11.11.16)

Vadeleri 36 aya kadar olan ihtiyaç kredilerinin yüzde payı vadeleri 48 aya kadar olan krediler lehine bozulmaktadır.

Grafik III.1.13

İhtiyaç Kredilerinin Vadelere Dağılımı
(Stok, Yüzde)

Not: 2013 sonundaki değişiklik ile ihtiyaç kredileri vadeleri 36 ay ile sınırlanmış, 2015 sonundaki değişiklik ile eğitim ve öğrenim ücretinin finansmanı konulu kredilerde sınır kaldırılmış, 09.2016'dan itibaren ise 36 ay olan ihtiyaç kredileri vade sınırı 48 aya kadar uzatılmıştır. Paylarda 2015 ve 2016 yılları başında görülen keskin iniş-çıkışlar fanim ve kapsam değişikliklerinden kaynaklanmaktadır. 2015 yılından itibaren ihtiyaç ve diğer krediler birlikte raporlandığından tüm grafikte ihtiyaç ve diğer krediler birlikte gösterilmiştir. Vade değişikliği yürürlüğe girdikleri haftaları kapsayacak şekilde resmedilmiştir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 11.11.16)

Uzun zamandır firma kredilerine kıyasla daha zayıf bir performans sergileyen bireysel krediler Eylül ayı itibarıyla yıllık yaklaşık yüzde 6 büyümüştür (Grafik III.1.1). Ancak, son dönem eğilimlerine bakıldığında, tüketici kredilerinin büyük bir kısmını oluşturan konut ve ihtiyaç kredilerinde güçlü bir toparlanmanın olduğu gözlenmektedir (Grafik III.1.10). Konut kredilerindeki toparlanmada 2016 yılı Ağustos ayındaki faiz indirimleri etkili olurken, ihtiyaç kredilerindeki artışta Eylül ayında makro ihtiyati tedbirlerdeki gevşeme yönlü kararların öne çıktığı görülmektedir (Grafik III.1.11 ve Grafik III.1.12). Kredi kartı ve taşıt kredilerinde görülen baz etkisi kaynaklı ivmelenme son dönemde yerini sabit bir büyüme oranına bırakmıştır. Bankalarca açılan taşıt kredilerindeki görece zayıf seyrde finansman şirketlerinin taşıt finansmanı pazarındaki payın artırması da etkili olmaktadır.

Tüketici kredilerinin yaklaşık yarısını oluşturan ihtiyaç kredileri geçmiş dönemde uygulanan sıkı makro ihtiyati tedbirler, bankaların kredi riskine yönelik endişeleri, faiz oranlarının seviyesi ve genel olarak tüketici güvenindeki zayıf seyre bağlı olarak 2015 yılı ilk çeyreğinden itibaren yavaşlayarak, son bir yıllık dönem içinde yüzde 2'nin altında yıllık büyüme oranları göstermiştir. İlgili kredi türünde kredi standartlarındaki sıkılık devam etmekle birlikte (Grafik III.1.14) 2016 yılı Eylül ayında azami vade kısıtının 36 aydan 48'e aya çıkarılması yönündeki yönetmelik değişikliği ile ihtiyaç kredileri yukarı yönlü hareketlenmiştir (Grafik III.1.12).¹ İhtiyaç kredilerinin, uygulama değişikliğinin hemen akabinde artış göstermesi ve bahsi geçen artışın 36 ay üstü vadelerde yoğunlaşması ilgili değişikliğin son dönem dinamiklerinin temel belirleyicisi olduğuna işaret etmektedir (Grafik III.1.13). Öte yandan faiz oranlarındaki düşüşün de bu gelişmeye katkı verdiği değerlendirilmektedir.

İhtiyaç kredilerinin vade ve kredi kartı taksit sayısı sınırlarının gevşetilmesine yönelik değişikliğin önümüzdeki dönemde de etkisi azalmakla birlikte ilgili kredi türlerinin büyüme eğilimine olumlu yönde

¹ 27 Eylül 2016 tarihinde bankaların kredi işlemlerine ilişkin ve kredi kartları hakkında yönetmeliklerde yapılan değişikliklere göre; ihtiyaç kredilerinde, muafiyetleri devam etmekle birlikte, azami vade sınırı 36 aydan 48 aya çıkarılmış ve canlı kredilerin 72 aya kadar olan vadelerle yeniden yapılandırılmasına olanak verilmiş, bu hususta yeni ihtiyaç kredileri kullanılacak ise vadeleri yine 48 ay ile sınırlandırılmıştır. Konut edinme amaçlı ve taşıt kredisi dışında konut teminatlarda kredi değer oranı yüzde 75'ten yüzde 80'e çıkarılmıştır. Çeşitli tüketim kalemleri hariç tutulmakla birlikte bireysel ve kurumsal kredi kartı alışveriş ve nakit çekimlerinde taksit sayısı 9'dan 12'ye çıkarılmış, mevcut bakiyelere en fazla yine 72 ay ile sınırlı kalmak üzere yeniden taksitlendirilme olanağı sağlanmıştır.

katkı vermeye devam etmesi beklenmektedir. Kredi riskinin belirlenmesinde genel ekonomik faaliyet ve işsizliğe ilişkin göstergeler etkili olacaktır (Grafik III.1.14).

Konut kredileri halen en hızlı büyüyen bireysel kredi türü olmayı sürdürmektedir. Konut kredilerinde temel belirleyici talep taraflı gelişmelerdir. Tarihsel veriler, talebi belirleyen en önemli unsurun ise faiz oranları olduğunu ima etmektedir. 2016 yılının Ağustos ayında gerçekleşen faiz indirimleri konut kredilerinde son dönemde gözlenen hızlı artışta tayin edici rol oynamıştır. Faiz kanalından gelen talep artışına ek olarak kredi/değer oranlarının artırılmasına ilişkin uygulama değişikliğinin de konut kredilerindeki talebi desteklemesi beklenmektedir.

III.1.3 Tahsili Gecikmiş Alacaklar

2015 yılı son çeyreğinden itibaren yükselişte olan tahsili gecikmiş alacaklar oranı son üç ayda gerileyerek Eylül ayında toplamda yüzde 3,26 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.1.15). Orandaki yataylaşmada etkili olan faktörler arasında sırasıyla Haziran ayında özellikle firma kredileri yoğunluklu yüklü miktarda satış ile aktiflerden çıkış, Temmuz ayında TMSF bünyesindeki bir bankanın bankacılık sisteminden çıkması ve Ağustos ayında büyük firma TGA oranlarında görülen düşüş öne çıkmaktadır (Grafik III.1.16 ve Grafik III.1.17).

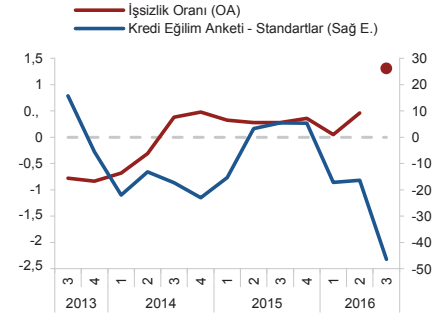
TGA oranlarındaki artış eğilimine rağmen 2016 birinci çeyrek seviyesi itibarı ile ülkemiz TGA oranı ve TGA oranının son iki senelik değişimi emsal gelişmekte olan ülke ortalamalarına yakın bir seyir izlemektedir (Grafik III.1.18).

Firma kredileri için hesaplanan TGA oranları tüketici kredilerine kıyasla daha ılımlı bir seyir izlemektedir. Öte yandan firma kredilerinde TGA oranları işletme ölçeklerine göre belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Buna göre büyük ölçekli işletme kredilerinde TGA oranları yüzde 2'ler civarında seyretmekteyken, KOBİ kredileri için bu oran yüzde 4,5'e yaklaşmıştır.

Firma kredileri TGA oranlarına para birimi bazında bakıldığında YP kredilerdeki TGA oranlarının TL kredi TGA oranına göre oldukça

Grafik III.1.14

Kredi Anketi ve Ekonomik Görünüm
(Yüzde, Net Yüzde Değişim)

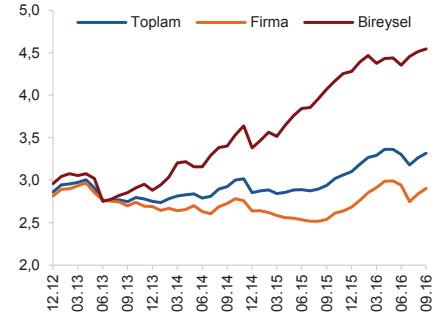

Not: Kredi standartları gelişmeleri sadece ihtiyaç kredileri içindir. nötr seviyeyi gösteren sıfır noktası kesikli çizgilerle gösterilmiştir, sıfır altı değerler standartları sıklıkla, sıfır üstü değerler gevşediğini gösterir. Mevsimsellikten arındırılmış olarak aylık raporlanan işsizlik oranı ortalamadan ayrılmıştır. İşsizlik oranı Eylül verileri henüz raporlanmadığından üçüncü çeyrek noktasıyla gösterilmiştir.

Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 09.16)

Grafik III.1.15

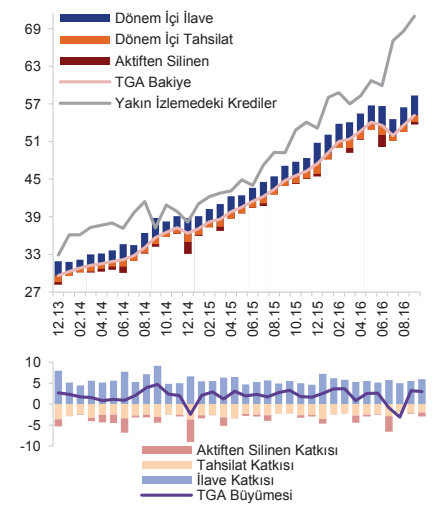
Tahsili Gecikmiş Alacak Oranları
(Yüzde)

Kaynak: BDDK (Son Veri: 09.16)

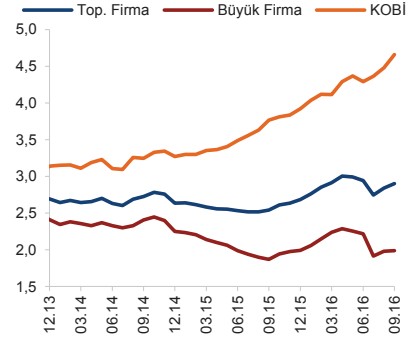
Grafik III.1.16

TGA Bakiesi'ne Etki Eden Faktörler ve Büyüme Katkıları (Milyar TL, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

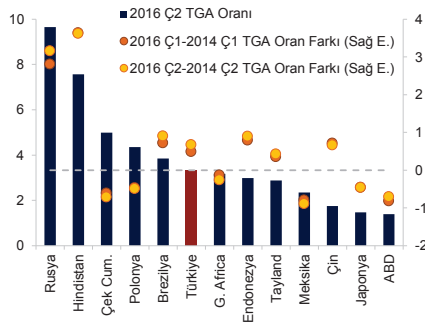
Grafik III.1.17

Firma TGA Oranları
(Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Uluslararası karşılaştırmalarda TGA oranları ortalama seviyede seyretmektedir.

Grafik III.1.18

Karşılaştırmalı TGA Oranı ve Değişimi
(Yüzde)

Not: Farklar için sıfır hattı kesikli çizgiyle gösterilmiştir. İki yıllık farklar gösterilen yılların birinci ve son çeyrekleri üzerinden hesaplanmıştır. Japonya 2. çeyrek verileri açıklanmadığından sürunlarda 1. çeyrek verileri, farklarda sırası ile 2015 4. çeyrek ve 2016 1. çeyrek için iki yıllık farklar gösterilmiştir.

Kaynak: IMF-IFS, BDDK (Son Veri: 06.16)

Tablo III.1.1

Sektörel TGA Oranları
(Yüzde)

	09.15	09.16	Yüzde	Kredi
	TGA Oranı	TGA Oranı	Değişim	Payı
İmalat Sanayi	2,6	3,5	34,9	25,2
Toplan ve Perakende Ticaret	3,0	4,0	31,7	20,8
İnşaat	3,7	3,8	2,4	11,5
Elektrik, Gaz, Su Kaynakları	1,2	0,6	-51,8	9,3
Taşımacılık, Depo, Haberleşme	1,3	1,9	50,7	7,4
Emlak, Kiralama, İşletmecilik	0,9	1,0	13,0	6,8
Tarım, Avcılık, Ormancılık	2,2	2,6	17,7	6,0
Otel ve Restoranlar	2,0	2,4	17,4	4,3
Madencilik ve Taşocakçılığı	3,5	2,7	-23,6	1,7

Not: Krediler başvuru formlarındaki kullanılan amaçlarına göre sektörler ayrılmaktadır. Kredi payları toplam finans sektörü ve bireysel krediler dışındaki nakit krediler üzerinden hesaplanmıştır, ve seçilen sektörler canlı reel sektör kredilerinin toplamda %93'ünü temsil etmektedir.

Kaynak: BDDK (Son Veri: 09.16)

düşük olduğu görülmektedir (Bakınız Kutu II.2.1). Aynı şekilde yakın izlemedeki firma kredilerinde son dönemde gözlemlenen artışın büyük bir ağırlıkla TL krediler kaynaklı olduğu gözlemlenmiştir.

Sektörel ayırmada incelendiğinde TGA artışının genele yaygın bir durum arz ettiği ancak son TGA oranlarının seviyesi itibarıyla sektörlerin önemli ölçüde ayrıştığı gözlenmektedir (Tablo III.1.1). Ticari kredi TGA'larındaki yükselişe en büyük katkının toplam firma kredileri içindeki payı en yüksek iki sektör olan imalat sanayi ile toptan ve perakende ticaret sektörlerinden geldiği görülmektedir. Öte yandan önemli olumsuz şoklara maruz kalan turizm şirketlerini içeren otel ve restoranlar sektöründeki TGA oranının sınırlı bir artış izlediği gözlenmektedir.

Büyük firma TGA oranlarında gözlenen düşüşün önümüzdeki dönemlerde devam edebilmesi genel ekonomik koşullara bağlı olarak kârlılıkta görülecek iyileşme ve firmaların kaldıraç oranlarındaki gelişmeler ile bağlantılı olacaktır. Bölüm II.2'de gösterildiği üzere BİST firmalarının kaldıraç oranları sene başından itibaren finansal borçlarındaki artışa bağlı olarak yükselmiş olsa da borçların büyük oranda uzun vadeli olması firmaların borç ödeme kapasitelerini kuvvetlendirmektedir. Genel ekonomik görünümde ise Ekim ayı Enflasyon Raporu'nda bahsedildiği üzere destekleyici teşvikler ve güven göstergelerindeki iyileşme ile artacak olan iç talebin firma gelirlerini desteklemesi beklenmektedir.

Bireysel kredilerde TGA oranındaki artış eğilimi devam etmektedir (Grafik III.1.15). TGA portföyünden yapılan satışlar sonrası kredi kartlarında TGA bakiyelerinin Mart ayından beri yatay bir seyir izlediği görülmektedir (Grafik III.1.19). İhtiyaç ve taşıt kredilerinin büyüme hızlarındaki ivme kaybına rağmen, bu kredi türlerindeki TGA oranlarının artış eğiliminin zayıflaması olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Bireysel kredi TGA dinamiklerinin temel belirleyicisi olan ihtiyaç kredileri TGA oranı 2016 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde ılımlı bir seyir izlemiştir. 2016 yılı Mart ayı sonu itibarıyla yüzde 5,85 seviyesinde olan ihtiyaç kredileri TGA oranı Eylül ayı sonu itibarıyla yüzde 6,25'e yükselmiştir. Son dönemde ilgili kredi türünde görülen güçlü artışın

kısa dönemde TGA oranlarını azaltıcı bir etki göstereceği öngörülmektedir.

İhtiyaç kredilerinin kullanıldıkları tarihi takip eden çeyrektekenden itibaren TGA oranlarının gelişimini birikimli şekilde gösteren yaşlandırma eğrileri 2015 yılından itibaren her çeyrekte açılan yeni kredilerin geçmiş çeyreğe oranla daha iyi bir performans sergilediğini göstermektedir (Grafik III.1.20). Kredilerin TGA performanslarına etki eden makroekonomik görünümün yanında ihtiyaç kredilerinde 2016 yılında yaşanan arz sıkışması bu kredi türünün TGA oranlarındaki yataylaşmada bir rol oynamış olabilir. Yönetmelik değişiklikleriyle uzayan vade ve taksit sayıları kredi büyümesinin önünü açacağı gibi, ihtiyaç ve kredi kartı bakiyelerinin daha uzun vadelerle yeniden yapılandırılmasına verilen olanakların kredi müşterilerinin aylık borç ödemeleri üzerindeki baskıyı hafifleterek TGA'ya dönüşüm oranlarını düşürmesi de muhtemeldir.

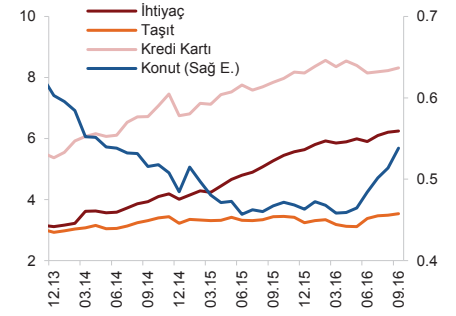
Kredi Eğilim Anketi bankaların 2016 yılında ihtiyaç kredilerine ihtiyatlı davrandıklarını göstermekte, KKB verileri de bankaların ihtiyatlı tutumunu somut verilerle teyit etmektedir. Bu gelişmeye bağlı olarak ihtiyaç kredisi kullanıcılarının gerek BKN'lerine göre temsil ettikleri ortalama risk grubu katsayıları, gerekse içinde buldukları BKN gruplarının temerrüde düşme olasılıkları ile ağırlıklandırılan temerrüt olasılığı risk grupları sene başına nazaran düşmüştür (Grafik III.1.21). Temerrüt ağırlıklı grubun ortalama risk grubuna paralel giden eğiminin standartların sıklaştığı dönemde daha düşük risk notlarına doğru ayrışması bankaların kredi kullanırken daha az riskli kullanıcıları tercih ettiğinin aynı bir göstergesidir.

Konut kredisi TGA oranı Eylül ayı itibarıyla yüzde 0,54 oranında gerçekleşmiştir. Konut kredilerinin sağlam teminat yapısı ve TGA oranının düzeyi dikkate alındığında ilgili kredi türüne ait TGA oranındaki gelişmenin bankalara etkisinin ihmal edilebilir boyutta olacağı değerlendirilmektedir.

Önümüzdeki dönemde konut kredilerinin TGA performanslarını etkileyebilecek diğer bir gelişme kredi değer oranının artırılmasıdır. Kredi değer oranındaki gevşemenin sınırlı boyutta kalmasına bağlı olarak TGA oranları üzerindeki etkinin küçük olması öngörülmektedir. Eylül ayı itibarı ile son dönemde konut kredisi başvurularının geçmiş

Grafik III.1.19

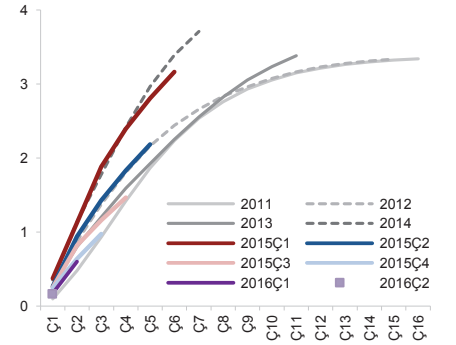
Bireysel Kredilerde TGA Oranları (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Grafik III.1.20

İhtiyaç Kredisi Yaşlandırma Eğrileri (Yüzde)

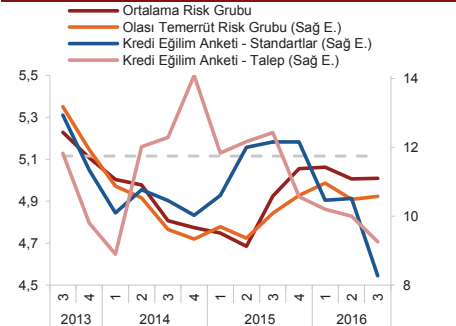

Not: Yaşlandırma analizi ihtiyaç kredilerinin verildiği çeyreği takip eden TGA oranlarını kümülatif olarak raporlamaktadır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Grafik III.1.21

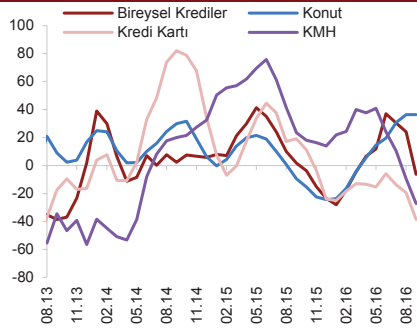
Yeni İhtiyaç Kredileri ve Kredi Anketi (Ortalama Risk Grubu)

Not: Kredi standartları ve talep gelişmeleri sadece ihtiyaç kredileri içindir. Net yüzde değişim olarak raporlanan ve Grafik III.1.14'te de resmedilen anket sonuçları bu grafikte risk gruplarını gösteren aralıkta yeniden ölçeklendirilmiş, nötr seviyeyi gösteren sıfır noktası kesikli çizgilerde gösterilmiştir. Bu seviyenin altındaki değerler standartların sıklaştığını, üstündeki değerler ise gevşediğini gösterir.

Kaynak: KKB, TCMB (Son Veri: 09.16)

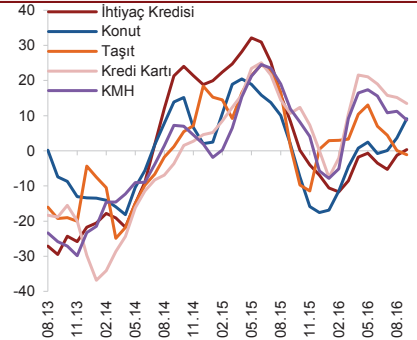

Grafik III.1.22 Yeni Bireysel Kredi Başvuruların BKN'leri
(3 Aylık HO, Ortalamadan Anndırılmış Puan)

Not: Taahhüt ve İhtiyaç kredileri başvuruların bireysel krediler başlığında birleştirilerek raporlanmaktadır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

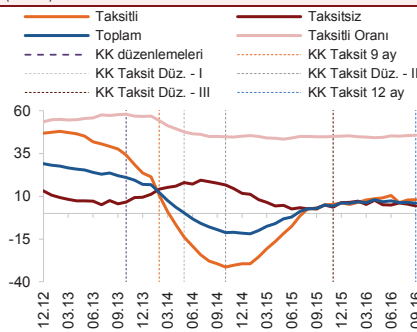
ve son aydaki diğer kredi başvurularına göre en yüksek BKN'a sahip bireyler tarafından yapıldığı görülmektedir (Grafik III.1.22). Kredi kullanımında ise bankaların diğer kalemlerde olduğu gibi seçici davranması ile konut kredisi müşterileri ortalamadan artı yönde ayrılmaktadır (Grafik III.1.23). Kullanılan kredilerin yüksek kredi notlu başvurular arasından seçiliyor olması, konut kredisinin yapılan değişikliği takiben halen yüksek teminatlı bir kredi olması ve geçmiş dönemlerde TGA'ya düşme oranlarının düşük seviyelerde sabitlenmiş olmasından dolayı, son dönemde gösterdiği yüksek büyüme oranlarının bankacılık sistemi açısından makul düzeyde olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik III.1.23 Yeni Kullanılan Bireysel Kredilerin BKN'leri
(3 Aylık HO, Ortalamadan Anndırılmış Puan)

Not: Ortalamalar 11 BKN grubu için ayrı raporlanan verinin grup ortalamaları üzerinden hesaplanmaktadır. Başvuru verilerinin aynı yöntemle hesaplanması Grafik III.1.22 ile uyumlu bir sonuç vermekte, ve Grafik III.1.23'ün grup ortalamaları üzerinden hesaplanması da temsilî olduğunu göstermektedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Bireysel kredi kartları taksit sayılarında yapılan değişiklik, kredi kartı bakiye büyüme oranlarında ve taksitli bakiyenin toplamdaki payında bir yılı aşkın süredir görülen istikrarlı ilişkinin taksitli bakiyesi lehine bozulmasına yol açarak uzun vadede hanehalkının borçluluğunda bir artışa sebep olabilir (Grafik III.1.24). Fakat taksit sayısının artışı ve bakiyenin yeniden yapılandırılması borç servisinde rahatlık sağlayacaktır.

Grafik III.1.24 Bireysel Kredi Kartı Bakiyesi Yıllık Büyümesi
(Yüzde)

Not: Banka ve Kredi Kartları hakkında yönetmelikte bireysel kredi kartları ile ilgili yapılan değişikliklerde; 2013 tarihli düzenlemede asgari borç ödeme oranlarının kart limitleri ile, yeni kart limitlerinin ise gelir ile ilişkilendirilmesi öne çıkmıştır. 2014 yılı Şubat ayında yürürlüğe giren değişiklik ile KK taksit sayısı 9 ay ile sınırlanmış ve kuryum, telekomünikasyon, yemek, gıda ve akaryakıtı harcamaların taksit hakkından muaf tutulmuştur. I. taksit düzenlemesi ile hediye kart ve çeklerine taksit imkanı kaldırılmış, II. düzenleme ile kuryum harcamalarına 4 ay taksit hakkı tanınmış, III. düzenleme ile beyaz eşya, mobilya ve eğitim harcamaların taksitleri 12 aya genişletilmiştir. 2016 yılı Eylül ayında getirilen değişiklikle azami KK taksit sayısı 12 aya çıkarılmış, mevcut istisnalara ilaveten elektronik eşya ve bilgisayar harcamaları 6, havayolu, seyahat acenteleri, taşımacılık, konaklama, sağlık ve sosyal hizmetler, sağlık ürünü alımı, kulüp, demek ve vergi ödemeleri 9 ay ile sınırlanılmış, doğrudan pazarlama, yurt dışı, kozmetik ve ofis malzemeleri harcamaları ise taksitten muaf tutulmuştur.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

III.2 Likidite Riski

Bankaların kısa ve uzun vadeli likidite pozisyonları güçlü görünümünü sürdürmektedir. Likidite Karşılama Oranları (LKO) bankaların bir aylık vadedeki kısa vadeli likidite pozisyonlarının güvenli bölgede kalmasını sağlarken, Rezerv Opsiyonu Mekanizması ve YP zorunlu karşılıklar 1 yıllık bir pencerede en olumsuz senaryolar altında dahi bankalara döviz likiditesi şoklarını karşılayabilecek bir alan yaratmaktadır. Büyük ölçüde YP yükümlülüklerde yoğunlaşan çekirdek dışı fonlama kalemlerinin vadeleri, uygulamadaki tedbirlerin katkısıyla uzamaya devam etmiş ve olası küresel likidite şoklarına karşı bankacılık sektörünün direnci artmıştır.

Türk bankacılık sektörünün kısa vadeli likidite pozisyonu sağlam görünümünü korumaktadır. Sektörün toplam ve YP için hesaplanan LKO'ları bankaların kısa vadeli likidite pozisyonlarını güvenli bir bölgede tutmayı amaçlayan yasal sınırların oldukça üzerinde yer almaktadır.¹ Bunun yanı sıra bankaların büyük bir kısmının gerek toplam gerekse YP için hesaplanan LKO'ları, 2019 yılında nihai olarak ulaşılabileceği belirtilen toplam için yüzde 100, YP için yüzde 80 yasal alt limitlerini hâlihazırda sağlamaktadır (Grafik III.2.1 ve III.2.2). TCMB'nin sunduğu Bankalararası Para Piyasası'nda döviz depo teminatı karşılığında TL likiditeye ulaşma imkânı da bankaların kısa vadeli likidite yönetimi açısından olumlu bir katkı sağlamaktadır. Bu uygulama, bankaların likidite yönetimi çerçevesinde para takası piyasalarında karşılaşılabilecekleri maliyet ve likidite kaynaklı riskleri sınırlandırmıştır.²

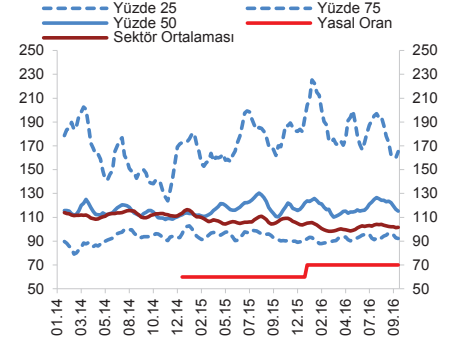
Çekirdek dışı yükümlülüklerin toplam kaynaklar içerisindeki payı yatay seyirini korumaktadır. Mevduat ve özkaynak dışı yükümlülüklerin yaklaşık yüzde 60'ı yurt dışı bankalardan ve ihraçlar yoluyla yurt dışı piyasalardan yapılan borçlanmalardan oluşmaktadır. Yurt dışından temin edilen fonların toplam yükümlülükler içindeki payı kur değişimlerine göre dalgalanmakla birlikte son rapor döneminden

¹ Bankaların kısa vadeli likidite pozisyonlarının ölçütü olarak detayları Basel Komitesi tarafından belirlenmiş ve BDDK tarafından da hâlihazırda uygulanmakta olan LKO esas alınmıştır. LKO, bankanın yüksek kaliteli likit varlık stokunun 30 gün süreli net nakit çıkışlarını ne ölçüde karşılayabileceğini göstermektedir.

² 27 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan Enflasyon Raporu'nda yer alan "Teminat Döviz Depo Uygulaması ve Kur Takası Piyasalarına Etkisi" adlı çalışmada söz konusu uygulamanın etkileri ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir.

Grafik III.2.1

Yüzdelik Dilimlere Göre Bankaların Toplam Likidite Karşılama Oranları^{1,2,3} (4 Haftalık Hareketli Ortalama, Yüzde)

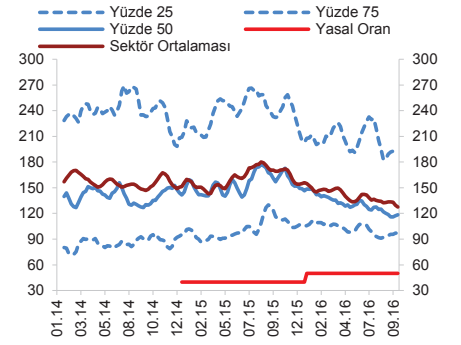

(1) Kalkınma ve yatırım bankaları hariçtir.
(2) Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır.
(3) Söz konusu dilimler, oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdelik dilimlerde yer alan bankaları temsil etmektedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Grafik III.2.2

Yüzdelik Dilimlere Göre Bankaların YP Likidite Karşılama Oranları^{1,2} (4 Haftalık Hareketli Ortalama, Yüzde)

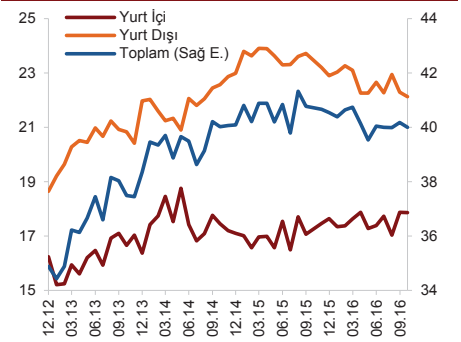

(1) Kalkınma ve yatırım bankaları hariçtir.
(2) Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır.
(3) Söz konusu dilimler, oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdelik dilimlerde yer alan bankaları temsil etmektedir.

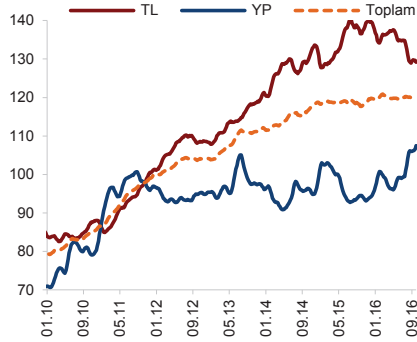
Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Grafik III.2.3

Mevduat Dışı Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı (Yüzde)

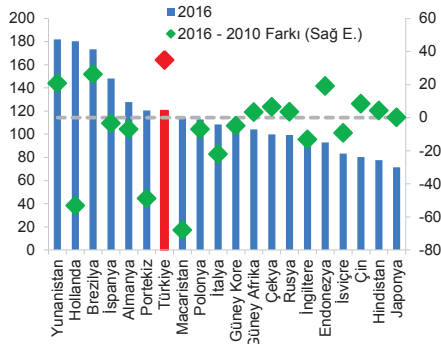

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

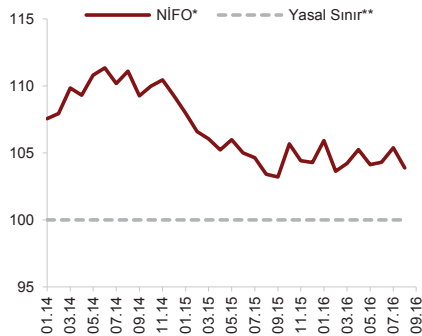
Grafik III.2.4 Kredi/Mevduat Oranı
(4 Haftalık Hareketli Ortalama, Yüzde)

Not: Kalkınma ve yatırım bankaları hariçtir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Grafik III.2.5 Seçilmiş Ülkelerin Kredi/Mevduat Oranı
(Yüzde, Yüzde Puan)

Kaynak: SNL Financial (Son Veri: 2016)

Grafik III.2.6 Net İstikrarlı Fonlama Oranı
(Yüzde)

(*) Oran hesaplanmasında Basel III'teki mevcut bilgiler esas alınmış olup, belirsiz noktalarla ilgili bazı varsayımlar yapılmıştır. Söz konusu varsayımlar çerçevesinde, varlık ve yükümlülükler orijinal vadeye göre dikkate alınmıştır. Sigortaya tabii TL tasarruflar mevduatı istikrarlı, sigortaya tabii olmayan tasarruflar ve KOBİ mevduatları düşük istikrarlı olarak kabul edilmiştir. 250 bin TL'nin altındaki ticari mevduatlar KOBİ mevduatı olarak dikkate alınmıştır. Bütün repo işlemleri finansal kuruluşlar ile yapılan repo işlemleri içerisinde yer almıştır. Bilanço içinde kalan diğer yükümlülükler ve türev işlemlerden net borçlar yüzde 0 mevcut istikrarlı fonlama faktörü ile dikkate alınmıştır. Finansal kuruluşlardan alacaklar, yüzde 15 ihtiyaç duyulan fonlama faktörü ile dikkate alınmıştır. teminata konu menkul değerlerin tamamı seviye 1 varlık olarak kabul edilmiştir. Ters repo alacakların teminatı seviye 1 olarak varsayılmıştır. Türev işlemlerde yüzde 85 ile dikkate alınan başlangıç teminatı ayarlanarak diğer bilanço içi kalemler altında yüzde 100 ile dikkate alınmıştır. Türev işlemlerden net alacak işlemlerin teminatı dikkate alınmaksızın yüzde 100 ihtiyaç duyulan fonlama faktörü ile dikkate alınmıştır. Diğer aktiflere yüzde 100 ihtiyaç duyulan fonlama faktörü uygulanmıştır.

(**) Basel III çerçevesinde uygulanması beklenen alt sınırın temsil etmektedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

bu yana yatay bir seyir izlemiştir. Yurt içinden sağlanan mevduat dışı kaynaklar, temelde para piyasalarından yapılan repo işlemleri ile ihraçlardan oluşmaktadır. İlgili yükümlülüklerin toplam içerisindeki payı da yatay seyrini sürdürmektedir (Grafik III.2.3).

Bankacılık sektörünün uzun vadeli likidite pozisyonuna ilişkin temel göstergelerden biri olan Kredi/Mevduat (K/M) oranı yatay seyrini devam ettirmektedir. Bankaların likit olmayan varlıkları içerisinde en büyük payı teşkil eden kredilerin ne ölçüde istikrarlı kaynaklarla fonlandığını temsil eden K/M oranı, sektörün toplam rakamları itibarıyla 2010 yılında yüzde 80 seviyelerinde seyredirken, 2014 yılı sonu itibarıyla yüzde 120 seviyesine yakınsamış ve bu seviyede yatay seyretmeye başlamıştır (Grafik III.2.4). Anekdotal veriler, bankaların bu oranı önemli bir gösterge olarak algıladığına dolayısıyla ilgili oranın yatay seyretmesinde banka tercihlerinin de etkili olduğuna işaret etmektedir (Bkz. Özel Konu IV.1). Öte yandan, Türk bankacılık sektörünün K/M oranı seçilmiş diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, ilgili oranın son yıllardaki artışının yüksek olmakla birlikte, gelenen seviye itibarıyla karşılaştırılan ülkelerden olumsuz bir ayrışma sergilemediği gözlenmektedir (Grafik III.2.5).

K/M oranı, fonlama risklerinin ölçümü ve bankaların uzun vadeli likidite pozisyonlarının takibi açısından önemli bir gösterge olmasına rağmen, banka bilançolarının varlık ve yükümlülükleri arasındaki vade uyumunu dikkate almaması nedeniyle riskin kapsamlı ölçümünde yetersiz kalmaktadır. Mevduatın yanı sıra özkaynaklar, sermaye benzeri borçlar, uzun vadeli ihraçlar ve uzun vadeli diğer borçlanma araçları da bankalar için istikrarlı olarak değerlendirilebilecek fonlama kaynaklarıdır. Nitekim Basel III standartlarında uzun vadeli likidite riskini, başka bir ifadeyle, bankaların vade dönüştürümünü sınırlamak için geliştirilen ve 2018 yılında uygulamaya konulması beklenen net istikrarlı fonlama oranı (NİFO) istikrarlı kaynakların kapsamını yukarıda ifade edilen kalemleri de içerecek şekilde daha geniş bir biçimde tanımlamıştır. Grafik III.2.6 Türk bankacılık sektörü için hesaplanan NİFO oranının gelişimini göstermekte olup, sektörün NİFO ortalamasının Basel standardında belirlenen asgari oran olan yüzde 100 seviyesinin üzerinde seyrettiği görülmektedir. Dolayısıyla Basel düzenlemesinin ortaya koyduğu perspektife göre, bankalar yurt dışı borçlanmalarının vadelerini uzatmak suretiyle fonlama kalitesini zayıflatmadan kredi büyümelerini sürdürebilecek durumdadırlar (Bkz. Özel Konu IV.1).

Yurt Dışı Kaynaklar

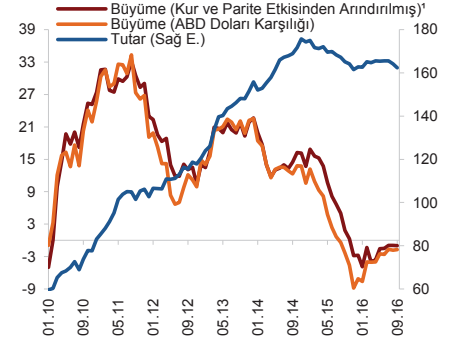
Bankacılık sektörünün yurt dışı kaynak kullanımı yatay seyretmektedir. 2015 yılı başlarından itibaren zayıf seyreden dış kaynak kullanımının bankaların dış borca erişim koşul ve maliyetlerinden ziyade bankaların dış kaynak talebinin zayıflamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yurt dışı kaynakların büyük ölçüde yatırım finansmanı amacıyla reel sektöre aktarıldığı dikkate alındığında, reel sektör yatırımlarındaki yavaşlamanın, bankaların da dış kaynak taleplerini sınırladığı değerlendirilmektedir. (Grafik III.2.7). Yurt dışı borçlanma maliyetlerinin gelişimi de bu değerlendirmeyi destekleyici niteliktedir.

Dış borç miktarı yatay seyretmekle birlikte vade kompozisyonu uzun vadeler lehine değişmektedir. Dış borç yenileme oranları son dönemde yüzde 100 seviyelerinde seyretmekte, ancak kısa ve uzun vadeli dış borç ayırımında yenileme oranlarının önemli ölçüde ayrıştığı gözlenmektedir (Grafik III.2.8). Bu durum, daha önceki raporlarda da değinildiği üzere TCMB'nin zorunlu karşılıklarda yapmış olduğu değişikliklerin etkilerini yansıtmaktadır. İlgili düzenleme değişikliği sonrasında sektörün yurt dışı borçlarının ağırlıklı ortalama vadesi 2015 yılı Şubat ayından itibaren yükselmeye başlamış ve 2016 yılı Eylül ayı itibarıyla 55 aya kadar uzamıştır (Grafik III.2.8). Bankaların bu dönemde orta ve uzun vadeli dış borçlarını yüksek oranlarla yeniledikleri ve stok miktarın hızlı bir şekilde arttığı, kısa vadeli kaynaklarını ise yüzde 100 seviyesinin altında yeniledikleri gözlenmektedir. 2015 yılı başından itibaren yurt dışından bir yıla kadar vadeli borçlanmalarını belirgin bir şekilde azaltan bankalar, tüm dış borçlanma türlerinde kısa vadeden uzun vadeye geçiş yaparak orta ve uzun vadeli kaynaklarını artırmıştır. Vadesi dolan bir yıl vadeli sendikasyon kredilerinin 3 yıla varan vadelerde yenilenmesi, diğer kredilerdeki kısa vadeden uzun vadeye geçiş eğilimi, daha uzun vadeli olarak temin edilen seküritizasyon kredisi kullanımlarının güçlü seyri bu geçişin temel dinamiğini oluşturmuştur (Grafik III.2.9).

Dış borçlanma vadelerinin uzaması bankacılık sektörünün uluslararası piyasalarda yaşanabilecek olası oynaklıklara karşı dayanıklılığını perçinlemektedir. Bankaların Eylül 2016 itibarıyla önümüzdeki altı ay ve bir yıllık dönemlerde vadesi dolacak sırasıyla 47 ve 78 milyar ABD doları tutarında YP dış borç ödemesi

Grafik III.2.7

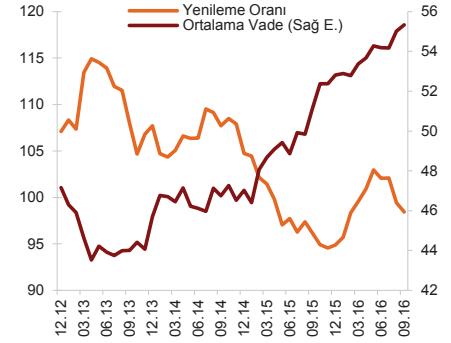
Bankacılık Sektörü Yurt Dışı Borcunun Büyüme Oranı ve Miktarı (Yıllık Yüzde Artış, Milyar ABD Doları)

[1] 2013 yıl sonu kur ve parite değerlerine göre yeniden hesaplanmıştır.

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 09.16)

Grafik III.2.8

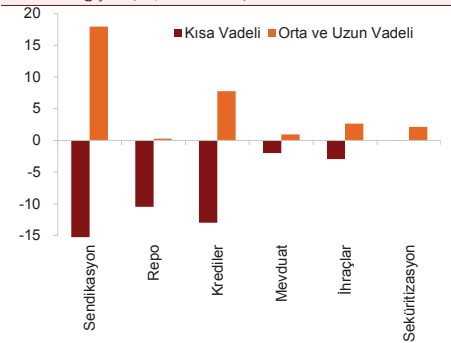
Dış Borç Yenileme Oranı¹ ve Ortalama Vadesi (Yüzde, Ay)

[1] Menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamından hesaplanmıştır.

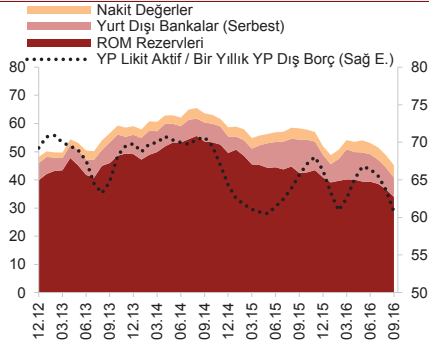
Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 09.16)

Grafik III.2.9

2014 Yıl Sonuna Göre Yurt Dışı Borçlanma Türlerinin Tutar Değişimi (Milyar ABD Doları)

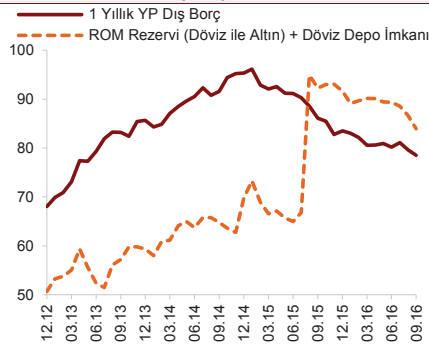

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 09.16)

Grafik III.2.10YP Likit Aktifler¹ ve 1 Yıllık YP Dış Borç
(Yüzde)

(1) ROM kapsamında tutulan rezervler, nakit değerler ve yurt dışı bankalar (serbest).

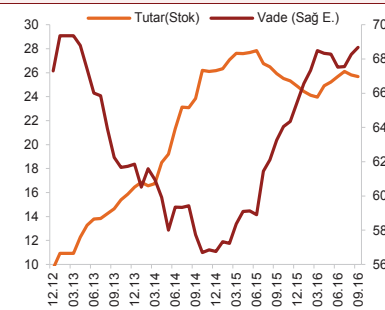
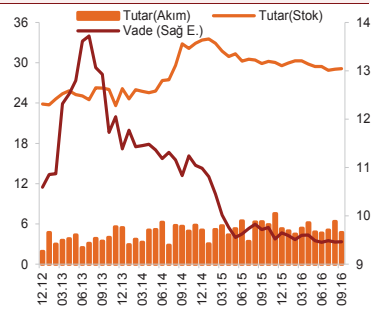
Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 09.16)

Grafik III.2.11ROM Rezervleri ve Döviz Depo İmkânı ile 1 Yıl İçinde
Vadesi Gelecek YP Dış Borç (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 09.16)

bulunmaktadır. Bu çerçevede, küresel piyasalardaki gelişmeler, bankaları dış borçların uygun vade ve maliyetlerde yenilenmesi açısından yakından ilgilendirmeye devam edecektir. 2016 yılı Eylül ayı itibarıyla bankaların seçilmiş YP likit aktifleri 46 milyar ABD doları seviyesindedir. Söz konusu aktifler, bir yıl içinde vadesi dolacak YP dış borcun yaklaşık yüzde 61'ini karşılayacak seviyede bulunmaktadır (Grafik III.2.10).¹ Bir yıl içerisinde vadesi dolacak yurt dışı borçlanmaların önemli bir kısmı Eurobond ve DİBS teminatı karşılığı alındığından, bankaların sahip oldukları likit aktiflerin yanı sıra söz konusu borçlanmadan çözülen portföyün de TCMB nezdindeki döviz ve efektif piyasalarında teminat olarak kullanılabilmesi bankalara ilave bir güvence sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, bankalara tahsis edilen depo limitleri ile ROM kapsamında TCMB'de bulundurulmuş altın ve döviz varlıklarının toplamı, bankaların gelecek 1 yıldaki yurt dışı borç ödemelerini karşılayabilecek seviyededir (Grafik III.2.11).

Küresel likidite gelişmelerine duyarlılığı yüksek olan sektörün YP cinsi yurt dışı menkul kıymet ihraçlarında yaşanan durgunluk son dönemde yerini sınırlı bir artışa bırakmıştır. Küresel para politikalarında likidite koşullarını destekleyici uygulamaların devam edeceği beklentisi ve risk iştahındaki artışa bağlı olarak 2016 yılı ilk üç çeyreğinde yüzde 5 oranında artan YP cinsi yurt dışı menkul kıymet ihraç stokunun ortalama vadesi de 2014 yılının Kasım ayından itibaren kısa vadeli ihraçların azalmasına bağlı olarak 69 aya ulaşmıştır (Grafik III.2.12). Bankacılık sektörünün yurt içi ihraçlarının tutarında veya yeni ihraçlarının ortalama vadelerinde kayda değer bir toparlanma gerçekleşmemiştir (Grafik III.2.13).

Grafik III.2.12 Yurt Dışı YP Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri
(Stok, Milyar ABD Doları, Ay)**Grafik III.2.13**Yurt İçi TL Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri
(Milyar TL, Ay)

Kaynak: MKK (Son Veri: 09.16)

¹ Bankaların ROM rezervlerinin ne kadarını kullanabilecekleri, ROM imkânının boşaltılmasıyla ortaya çıkan TL ihtiyaçlarını ne ölçüde karşılayabilecekleri ile ilgilidir. Sektörün serbest DİBS portföyü ROM rezervlerinin TL karşılığını karşılayacak seviyede olup, 2016 Ekim ayı itibarıyla serbest DİBS portföyünün ROM rezervlerinin TL karşılığına oranı yüzde 135 seviyesindedir.

III.3 Faiz ve Kur Riski

Son Rapor döneminden bu yana Türk bankacılık sisteminin faiz riskine duyarlılığında kayda değer bir gelişme gözlenmemiştir. TL kalemlerde 2015 yılı ikinci çeyreğinden itibaren 2015 yılı sonuna değin yaklaşık bir ay kısalan aktif vadeleri, 2016 yılında dar bir bantta dalgalanmaya devam etmiştir. TL cinsi pasiflerde ise sabit faizli ihraç edilen menkul değerler kaynaklı olarak vadeler 2013 yılı ikinci çeyreğinden bu yana ilk defa 3 ayın üzerine çıkmıştır (Grafik III.3.1). 2016 yılı Eylül ayında ihtiyaç kredileri vade sınırının 36 aydan 48 aya genişletilmesi ve var olan kredi bakiyelerine 72 aya kadar yeniden yapılandırılma imkânının getirilmesinin önümüzdeki dönemde TL aktiflerin vadesinde sınırlı bir artışa neden olacağı öngörülmektedir.

YP cinsinden bilanço kalemlerine bakıldığında, çekirdek dışı YP yükümlülüklerde uzun vadeli borçlanmayı teşvik edici yönde yapılan zorunlu karşılık düzenlemelerinin etkilerinin olgunlaşması ile YP pasif vadelerinde artış eğiliminin sona erdiği görülmektedir. YP aktiflerin de yatay seyrini sürdürmesine bağlı olarak YP aktif-pasif vade farkı büyük ölçüde sabit kalmıştır (Grafik III.3.2).

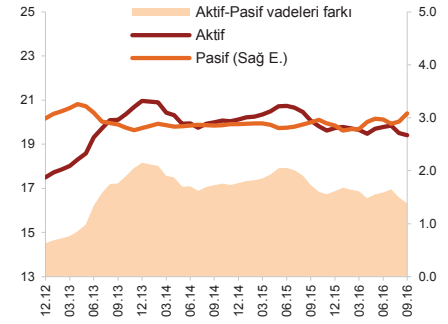
Sektör, faiz şoklarına karşı dayanıklı yapısını sürdürmektedir. Yeniden fiyatlandırma kanalından bankacılık sektörünün faiz şoklarına olan duyarlılığını görebilmek amacıyla sisteme bir yıl sürecek faiz şoku verilerek faiz riskine bağlı kayıplar ölçülmüştür. Bankaların dönem başındaki bilançoları esas alınarak bir, üç, altı ve on iki aya kadar vadeli faize duyarlı TL ve YP aktif ve pasifler 5'er puanlık faiz artışı varsayımına göre yeniden fiyatlanmıştır. Hesaplamalara göre, TL faiz şokuna bağlı kayıpların özkaynakların yüzde 2,3'ü, YP faiz şokuna bağlı kayıpların ise özkaynakların yüzde 1,6'sı dolayında gerçekleştiği görülmektedir. (Grafik III.3.3). Şokların büyüklüğüne rağmen kayıpların sınırlı olması banka bilançolarının faiz şoklarına karşı dayanıklılığını teyit etmektedir.

Yeniden fiyatlandırmanın yanı sıra finansal aracılık sisteminin dışsal faiz şoklarından etkilenebileceği bir diğer kanal menkul kıymetlerdeki yeniden değerlendirme kanalıdır. Menkul kıymetlerin bankacılık sektörü aktifleri içerisinde payı son veriler itibarıyla yüzde 13'ler seviyesine kadar gerilemiştir. Portföyün yaklaşık yüzde 30'u yabancı para cinsi

TL aktif-pasif vade uyumsuzluğunda sınırlı düzelleme gözlenmiştir.

Grafik III.3.1

Bankaların TL Aktif-Pasif Vade Gelişimi
(Faize Duyarlı Kalemler Toplamı, 3 Aylık Hareketli Ortalama, Ay)

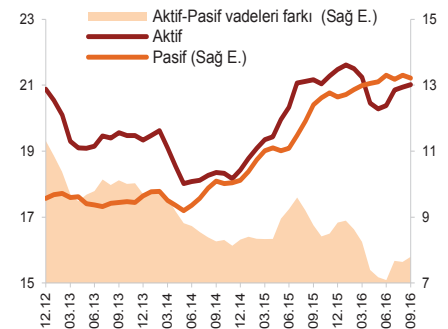

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

YP aktif-pasif vade farkı yatay seyrini sürdürmüştür.

Grafik III.3.2

Bankaların YP Aktif-Pasif Vade Gelişimi
(Faize Duyarlı Kalemler Toplamı, 3 Aylık Hareketli Ortalama, Ay)

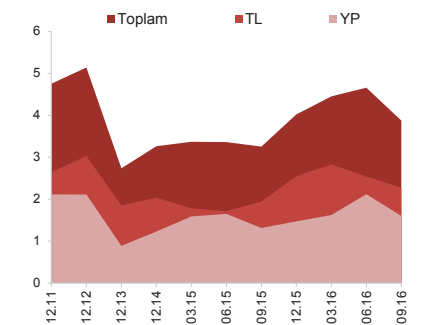

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Faiz şoklarının özkaynaklara etkisi sınırlıdır.

Grafik III.3.3

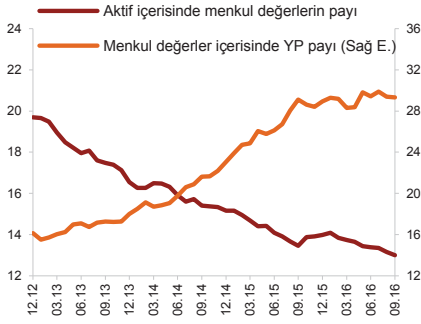
TL ve YP Faiz Şoku Sonrası Kayıp/Özkaynak
(Yüzde, Puan)

Not: Hesaplamalarda, aktif büyüklükleri 6 milyar TL ve üzerinde olan bankalar (Eximbank ve İller Bankası hariç) kullanılmıştır.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Grafik III.3.4
Menkul Değerler Portföyü
(Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

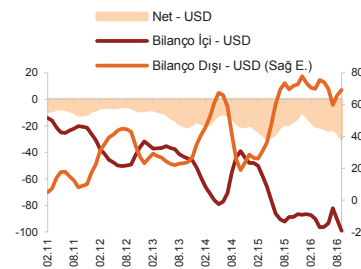
kiymetlerden oluşmaktadır. TL kıymetlerin ortalama vadesi beş, YP cinsi kıymetlerin vadesi ise dört yıl civarındadır (Grafik III.3.4).

Türk bankacılık sistemi kur riskine olan dayanıklılığını muhafaza etmektedir. YP net genel pozisyonuna ilişkin düzenleme bankacılık sisteminin toplam döviz açık pozisyonunu sınırlamakta ancak çapraz kurlara ilişkin herhangi bir sınırlama getirmemektedir. Bununla birlikte bankaların YP varlık ve yükümlülüklerinin çok büyük bir kısmını oluşturan ABD doları ve Euro cinsinden pozisyon almamaya dikkat ettikleri görülmektedir. Son dönemde Euro cinsi fonlama maliyetlerinin düşmesiyle, yabancı para kredilerde firmaların tercihlerinin belirgin biçimde Euro'ya doğru kaydığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, 2016 yılı Temmuz ayında bankalara döviz depo karşılığında TL borçlanma olanağı sağlayan teminat döviz depo uygulamasındaki limitlerin kaldırılmasıyla bankalar TCMB nezdinde önemli miktarlarda Euro depo tutmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak bankaların bilanço içinde Euro fazla pozisyonları oluşmuştur. Bankalar bilanço içi Euro fazla pozisyonlarını bilanço dışında Euro-ABD doları para takası işlemleriyle Euro açık pozisyonu olarak dengelemiştir (Grafik III.3.5, Grafik III.3.6). 11 Kasım 2016 tarihi itibarıyla teminat döviz depo uygulamasına tekrar sınırlama getirilmiştir. Bu gelişmenin, bankaların bilanço içi Euro fazla ve bilanço dışı Euro açık pozisyonlarını daraltacağı öngörülmektedir.

Euro ve ABD doları cinsi net açık pozisyonlar düşüktür.

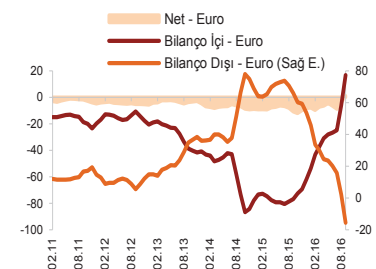
Grafik III.3.5

Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Kalemlerin Gelişimi – ABD doları (Milyar TL Karşılığı)

Grafik III.3.6

Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Kalemlerin Gelişimi – Euro (Milyar TL Karşılığı)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

III.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

2016 yılı Eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörünün yıllık birikimli net kârı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 50 civarında artış göstermiştir. Buna bağlı olarak bankacılık sektörünün aktif ve özkaynak kârlılığı (AKO ve ÖKO) da son bir yıllık dönemde belirgin bir artış göstermiştir. Banka bazında bakıldığında kârlılık göstergelerindeki söz konusu gelişimin genele yaygın bir durum arz ettiği tespit edilmektedir. Kârlılıktaki artış özkaynakları beslemiş ve yavaşlayan kredi büyümesi ile birlikte sermaye yeterlilik oranını da (SYR) olumlu yönde etkilemiştir. Bunun sonucunda sektörün SYR'si yüzde 16 seviyesine yükselmiştir (Grafik III.4.1 ve Grafik III.4.2).

III.4.1 Kârlılık Gelişmeleri

Bankacılık sektörü kârlılık göstergeleri FED'in varlık alımını azaltacağını açıkladığı 2013 yılı ortalarından itibaren bozulmaya başlamış ve bu eğilim 2015 yılı Eylül ayına kadar devam etmiştir. Bu süreçte yaşanan kârlılık düşüşünde yükselen fonlama maliyetleri sonucunda faiz giderlerinde gerçekleşen artışın en etkili unsur olduğu görülmektedir. BDDK'nın düzenlemelerine bağlı olarak bankacılık hizmet gelirleri gibi faiz dışı gelirlereki azalma ile artan para takası faizlerine bağlı olarak diğer faiz dışı gelir/giderlerdeki olumsuz tablunun da kârlılığı aşağı yönlü etkileyen diğer faktörler olduğu tespit edilmektedir. Diğer taraftan faiz dışı giderlerin daha verimli yönetilmesi, söz konusu olumsuz etkileri kısmen sınırlayan bir etken olarak ön plana çıkmıştır (Grafik III.4.3).

Son bir yıllık dönemde kârlılıkta gözlemlenen toparlanma ise faiz dışı giderlerdeki iyileşme, net faiz gelirlerindeki kısmi toparlanma ve menkul değer alım-satım, türev ve kambiyo işlemlerindeki kaybin azalmasından kaynaklanmıştır (Grafik III.4.3). Faiz dışı giderlerin alt bileşenlerine bakıldığında en önemli kalemin özellikle değişen kredi kompozisyonu ve düzenleme değişiklikleri nedeniyle azalan genel karşılık giderleri olduğu görülmektedir. Zira son bir yılda karşılık oranları daha yüksek olan konut hariç tüketici kredileri ve kredi kartları hacmindeki büyüme, karşılık oranları görece düşük olan diğer kredi türlerine nazaran daha sınırlı gerçekleşmiştir. Daha önce tüketici kredileri ve kredi kartlarında birinci grupta izlenenler için yüzde 4 ve

Kârlılık güçlü bir toparlanma göstermektedir.

Grafik III.4.1

Aktif ve Özkaynak Kârlılıkların Gelişimi (Yüzde)

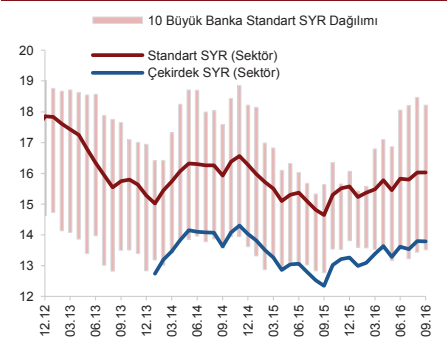
Not: Kârlılık oranları bir yıllık birikimli kâr üzerinden bir yıllık ortalama paydaya bölünerek hesaplanmaktadır.

Kaynak: TCMB (Şon Veri: 09.16)

Sermaye yeterliliği kârlılığın güçlenip kredilerin yavaşlamasıyla ivme kazanmıştır.

Grafik III.4.2

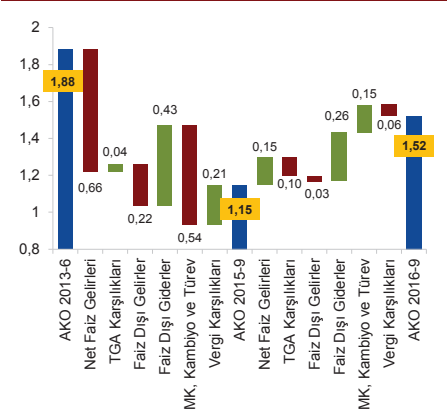
Standart ve Çekirdek SYR Gelişimi (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Şon Veri: 09.16)

Grafik III.4.3

Gelir/Gider Kalemlerinin Aktif Kârlılık Oranına (AKO) Etkisi (Puan)

Not: Kırmızı sütunlar azaltıcı etkiyi, yeşil sütunlar ise artırıcı etkiyi göstermektedir.

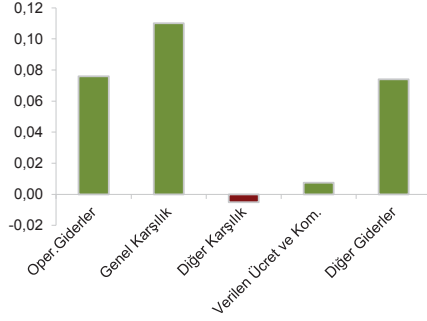
Kaynak: TCMB (Şon Veri: 09.16)

Faiz dışı giderlerde neredeyse tüm alt bileşenlerden olumlu etki gelmektedir.

Grafik III.4.4

Faiz Dışı Giderlerin Aktif Kârlılığına Etkisi
(2015 Eylül – 2016 Eylül arası, Puan)

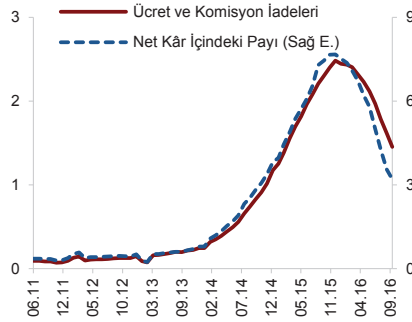
Not: Kırmızı sütunlar azaltıcı etkiyi, yeşil sütunlar ise artırcı etkiyi göstermektedir.

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Ücret ve komisyon iadelerinin etkisi giderek azalmaktadır.

Grafik III.4.5

Ücret ve Komisyon İadeleri
(12 Ay Birikimi, Milyar TL, Yüzde)

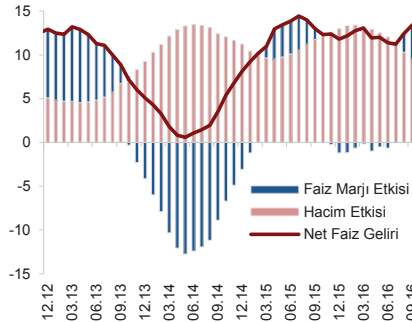

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Faizlerdeki düşüş net faiz gelirini olumlu etkilemeye başlamıştır.

Grafik III.4.6

Net Faiz Geliri Değişimine Katkı
(12 Ay Birikimi, Milyar TL)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

yakın izlemedekiler için yüzde 8 olarak uygulanan genel karşılık oranlarının 2016 yılı Eylül ayından geçerli olmak üzere diğer kredilerle uyumlu olacak şekilde sırasıyla yüzde 1 ve yüzde 2 seviyesine düşürülmesi nedeniyle genel karşılık giderlerinin kârlılığa yaptığı olumlu etkinin önümüzdeki dönemlerde de devam etmesi beklenmektedir.¹

Faiz dışı giderlerdeki olumlu seyrin kayda değer bir kısmının da bankaların aldıkları tasarruf tedbirleriyle operasyonel giderleri sınırlamasından kaynaklandığı görülmektedir. Nitekim son bir yıllık dönemde sektörde 200'e yakın şube eksilmiş ve toplam personel sayısı 3.300'ün üzerinde azalmıştır.² Son olarak geçmiş yıllara ait alınan ücret ve komisyon geri ödemelerinin etkilerinin azalması ile genelde tek seferlik etki ve düzeltme hesaplarının muhasebeleştiği diğer faiz dışı giderler kalemi de kârlılık artışı üzerinde etkili olmuştur (Grafik III.4.4 ve Grafik III.4.5). Diğer taraftan 2014 yılında yapılan düzenlemeler³ sonrası faiz dışı gelirler görece azalmaya devam etse de 2016 yılı içerisinde Visa'nın global yapılandırılması sonucunda Türk bankacılık sektörüne bu kalemin üzerinden yaklaşık 1,6 milyar TL'lik bir giriş olmasının ilgili kalemin kârlılık üzerindeki olumsuz etkisini geçmişe kıyasla azalttığı değerlendirilmektedir.

Son bir yıllık süreçte net faiz gelirinde kaydedilen sınırlı toparlanma aktif kârlılığını on baz puan civarında yükseltmiştir (Grafik III.4.3). Son altı aylık dönemde hacimsel büyümenin net faiz geliri üzerindeki etkisinin yavaşladığı, ancak fonlama ve kredilendirme arasındaki faiz marjındaki toparlanmayla net faiz gelirlerinin artış eğilimi sergilediği gözlenmiştir (Grafik III.4.6). Bu süreçte faiz marjını artıran en önemli gelişme TCMB'nin faiz indirim kararları sonucu fonlama maliyetlerinin aşağı çekilmesi olmuştur. Aktif kalemlerin yükümlülüklerden daha uzun vadeli olması nedeniyle faiz oranlarındaki düşüş faiz giderlerinin gelirlerinden daha hızlı azalmasını beraberinde getirmiştir. Öte yandan mevduat faizlerinin kredi

¹ 2016 yılı Eylül ayından önceki uygulamada, yüksek karşılık oranları genel karşılık hesaplama dönemleri itibarıyla hazırlanan konsolide olmayan finansal verilerine göre tüketici kredilerinin toplam kredilerine oranı yüzde yirmi beş üzerinde olan bankalar ile konut kredileri dışındaki tüketici kredilerinden donuk olacak olarak sınıflandırılan konut kredileri dışındaki tüketici kredilerine oranı yüzde sekiz üzerinde bulunan bankalar için uygulanmaktadır. Bu uygulama Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına dair Yönetmelik (R.G. No: 29840 27.09.2016) ile kaldırılmıştır.

² Hesaplamalar TMSF'ye devredilen bankalardan kaynaklı şube ve personel değişimini içermemektedir.

³ Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (R.G. Sayı: 29138 03.10.2016)

faizlerine nispeten daha sınırlı bir düşüş göstermesi ve zaman içinde aktif getirilerinin yeni faiz düzeyine uyarlanması önümüzdeki dönemde net faiz gelirlerine faiz marjından gelen katkıyı sınırlayabilecektir. Ancak, düşen faizlerin kredi talebi üzerinde yaratacağı etkinin hacim kanalıyla gelecek olumlu katkıyı güçlendirmesi beklenmektedir.

Son bir yılda sektör kârlılığını olumsuz yönde en çok etkileyen kalem özel karşılık giderleridir. TGA oranlarındaki artış ve tahsilat oranlarındaki düşüşe bağlı olarak bankaların ihtiyatlı davrandıkları ve özel karşılıklarını belirgin biçimde artırdıkları görülmektedir. Diğer taraftan yakın izlemedeki kredilerde gözlenen artış TGA oranlarındaki yukarı yönlü eğilimin bir süre daha devam edebileceğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, TGA gelişmelerine bağlı olarak karşılık giderlerinin banka kârları üzerinde baskı oluşturması muhtemel gözükmektedir. Bununla birlikte, daha önceki Finansal İstikrar Raporları'nda da belirtildiği üzere, tüm teminatlar dikkate alındığında bankalar hâlihazırda TGA'lar için yüksek derecede karşılık ayırmaktadır. Bankaların karşılıklar konusundaki ihtiyatlı tutumu, ekonomik faaliyetin canlanması ile birlikte tahsilat oranlarında gözlemlenebilecek iyileşmenin kârlılık oranlarına güçlü bir katkı vermesini olası kılmaktadır. (Grafik III.4.7).

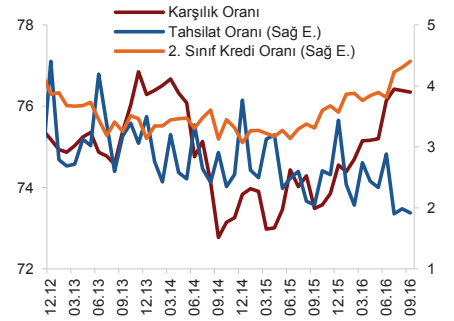
Bankaların menkul değer alım-satım, türev ve kambiyo işlemlerinden elde edilen pozisyonun muhasebeleştirildiği diğer faiz dışı gelir gider kalemi son bir yıllık dönemde görünümünü olumluya çevirmiş, bu kalem aktif getirisinin azaldığı döneme göre kârlılığı pozitif yönlü etkilemiştir. Menkul kıymet alım-satım işlemlerinden elde edilen kazanç miktarı seviyesini korurken düşen para takası faizlerinin de etkisiyle bankaların aktif-pasif yönetiminde kullandıkları türev ve kambiyo işlemleri bileşkesi bu dönemde daha az maliyetle gerçekleşmiştir (Grafik III.4.8).

Azalan bankacılık kârlılık oranlarına bağlı olarak dünyada bankacılık sektörünün borsa piyasa değeri/defter değeri göstergeleri yakın zaman içerisinde gerileme göstermiştir. BİST bankacılık endeksi değeri/defter değeri göstergesi de diğer gelişmekte olan ülkeler endekslerinininkine benzer bir hareket göstermekte olup ülkemizde Temmuz ayında yaşanan olumsuz iç gelişmeleri müteakip diğer gelişmekte olan ülke görünülerinden ayrışma göstermiştir. Bu

Tahsilat oranları düşerken karşılık oranları daha ihtiyatlı seviyelere çekilmektedir.

Grafik III.4.7

TGA'lara dair Ek Göstergeler
(Yüzde)

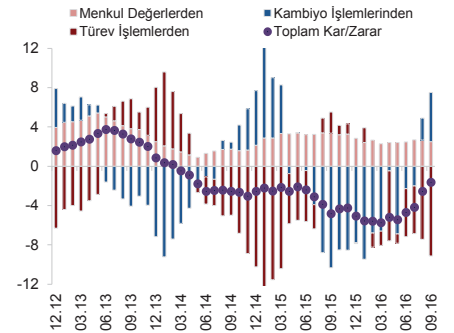

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Türev ve kambiyo işlemlerinin kârlılık üzerinde olumsuz etkisi azalma göstermektedir.

Grafik III.4.8

Menkul Kıymet, Türev ve Kambiyo İşlemleri
(12 Ay Birikimli, Milyar TL)

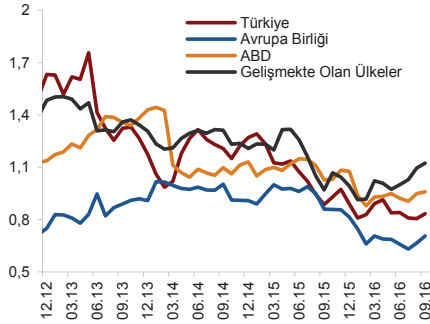

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Türk bankacılık sektörü olumsuz iç gelişmelere bağlı olarak piyasalarda diğer ülkelerden ayrışma göstermiştir.

Grafik III.4.9

Dünyada Bankacılık Piyasa Değeri/Defter Değeri (Yüzde)

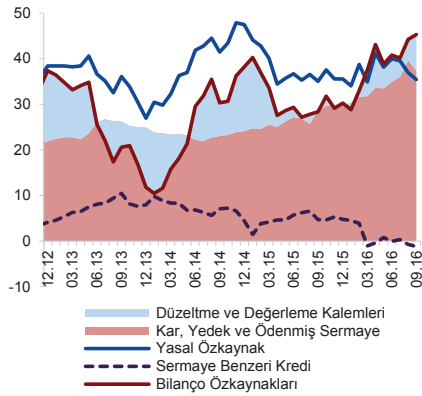

Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 09.16)

Özkaynaklar artan kârlılık ile güçlenmektedir.

Grafik III.4.10

Özkaynak Değişimleri (12 Ay Birikimi, Yüzde)

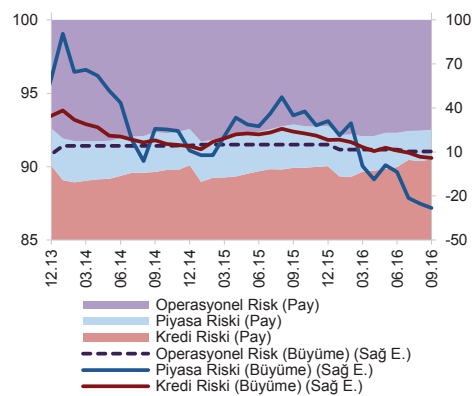

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Kredi büyümesindeki yavaşlama kredi riskinde de görülmektedir.

Grafik III.4.11

Risk Bileşenleri (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

olumsuz gelişmenin etkilerinin zamanla azalması ile bankaların kârlılıklarındaki artışın piyasa göstergelerine yansıtacağı ve ülkemiz bankacılık göstergelerinin diğer gelişmekte olan ülke göstergelerine yakınsayacağı değerlendirilmektedir (Grafik III.4.9).

III.4.2 Sermaye Yeterliliği

Kârlılıktaki güçlü toparlanma son bir yıllık süreçte özkaynakları etkileyen en önemli faktör olarak ön plana çıkmıştır. Bu dönemde DİBS faizlerinde gözlemlenen kayda değer düşüş de menkul kıymet değerlendirme farkları kanalı ile özkaynakları olumlu etkilemiştir. Ancak yakın dönemde DİBS faizlerinde tekrardan yukarı yönlü hareket görülmesi özkaynaklara bu kanaldan gelen birikimli katkının önümüzdeki dönemlerde azalabileceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik'te yapılan değişiklikler ile geçmişte edinilen ve belli şartları haiz bir kısım sermaye benzeri kredi ile hisse senedi iptal kârları ve muhtemel riskler için ayrılan genel karşılıkların özkaynak kapsamı dışına çıkarılması yasal sermayeyi olumsuz yönde etkilemiştir (Grafik III.4.10).¹

Son bir yıllık dönemde risk ağırlıklı varlık kompozisyonunda kayda değer bir değişim görülmemiş olup yaklaşık yüzde 90'lık ağırlığıyla kredi riski baskın rolünü korumaktadır. 2016 yılı Ocak ayında Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikler ile konut kredilerinde yüzde 50 olan risk ağırlığı yüzde 35, teminatsız tüketici kredileri ve kredi kartlarında yüzde 75 ile 250 arasında değişen risk ağırlıkları ise yüzde 75 düzeyine inmiş, bu gelişme risk ağırlıklı kalemler toplamını olumlu etkilemiştir.² Risk ağırlıklı varlık bileşenlerinin gelişimine bakıldığında ise kredi riskinin kredi büyümesiyle doğru orantılı olarak hareket ettiği ve yavaşladığı görülmektedir. Piyasa riski büyümesi FED'in politikalarının görece öngörülebilirliğinin artması dolayısıyla yavaşlayıp yönünü negatife çevirmiştir. Bankalar tarafından genellikle yılda bir kez güncellenen operasyonel risk tutarı ise geçen yıla göre yüzde 12 oranında artış göstermiştir (Grafik III.4.11). Ülkemizin kredi notundaki indirimler, (bankaların değerlendirmelerini esas almak üzere önceden tespit edip bildirdikleri kredi derecelendirme

¹ Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına dair Yönetmelik (R.G. Sayı: 29511 23.10.2015 ve R.G. No: 29599 20.01.2016)

² Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına dair Yönetmelik (R.G. Sayı: 29599 20.01.2016)

kuruluşlarına bağlı olarak) bankaların merkezi hükümetten ve Merkez Bankası'ndan yabancı para alacaklarına uygulanacak risk ağırlıklarını yüzde 50 seviyesinden yüzde 100 seviyesine yükseltmesi nedeniyle banka SYR'leri üzerinde olumsuz bir rol oynayabilir.¹

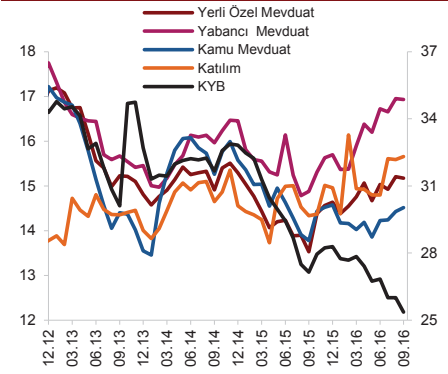
Kârlılıktaki artış özkaynakları kuvvetlendirmiş, geçmiş dönemlere kıyasla düşük seyreden kredi büyüme hızı risk ağırlıklı aktif büyümesini sınırlandırmıştır. Bu etkilere bağlı olarak sektörün sermaye yeterliliği son bir yıllık dönemde kayda değer biçimde güçlenmiştir. Sermaye yeterliliğindeki bu güçlenme hali hazırda çok yüksek SYR değerlerine sahip olan kalkınma ve yatırım bankaları (KYB) haricinde tüm banka gruplarında belirgin olmakla birlikte görece yüksek kredi büyüme hızları nedeniyle kamu mevduat bankalarında daha sınırlı gerçekleşmiştir(Grafik III.4.12).

Son veriler itibarıyla ulaşılan kârlılık seviyeleri dikkate alınarak 2015 yılı Kasım ayı Finansal İstikrar Raporu Kutu III.4.1'deki yöntem ve parametrelerle sermaye yeterlilik oranı ve kredi büyümesi ilişkisi incelenmiştir. Buna göre eğer bankacılık sistemi yüzde 1,5 olan mevcut aktif kârlılığı oranı ile çalışmaya devam ederse, yaklaşık yüzde 11'lik yıllık nominal kredi büyümesini hali hazırdaki SYR düzeyini düşürmeden destekleyebilecektir. Diğer taraftan böyle bir kârlılık düzeyinde SYR hedef oranının (yüzde 12) altına inmeden, yüzde 15'lik bir nominal kredi büyümesi 22 yıl, yüzde 20'lik bir nominal kredi büyüme oranı ise beş yıla kadar desteklenebilecektir. Son olarak SYR limitinin sermaye koruma tamponu dâhil yasal asgari seviye (yüzde 10,5) olarak kabul edildiği durumda ise sektör yüzde 17'nin altında bir nominal kredi büyümesini desteklemekte sermaye yeterliliği açısından herhangi bir kısıtla karşılaşmayacaktır (Grafik III.4.13).

Sermaye yeterliliği KYB'ler hariç tüm banka gruplarında güçlenmektedir.

Grafik III.4.12

Banka Gruplarına göre SYR (Yüzde)

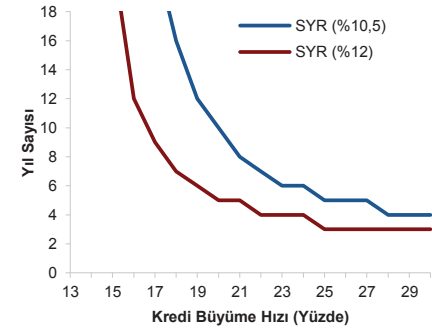

Kaynak: TCMB (Son Veri: 09.16)

Sermaye yeterliliği ve aktif karlılığı yüksek kredi büyüme hızlarını destekleyebilecek güçtedir.

Grafik III.4.13

Mevcut Kârlılık Seviyesinde SYR ve Kredi Büyüme Hızı İlişkisi

Kaynak: TCMB, Yazarların Hesaplamaları (Son Veri: 09.16)

¹ Moody's ve S&P'nin not indirimlerini takiben sektörde faaliyet gösteren bankalardan yalnızca üçü merkezi yönetim ve Merkez Bankası'ndan yabancı para alacaklar için yüzde yüz katsayı uygulamaya başlamıştır. Bu durumun etkileri ilgili bankalarda 2016 yılı Eylül ayı itibarıyla görülmektedir.